

Permafrost in de tropen

Een verzwegen Indische familiegeschiedenis

Colofon

ISBN: 978 94 6365 031 1

1e druk 2018

© 2018, Han Deibert

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Tekstadvies: Brenda Reyne

Omslag: schilderij Chicory van Karin Hoogesteger

www.karinhoogesteger.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Permafrost in de tropen

Een verzwegen Indische familiegeschiedenis

Han Deibert

Dit manuscript is de opmaat geweest om uiteindelijk onze koloniale erfenis bloot te leggen. Het gaat over de gedeelde geschiedenis van Nederland, Nederlands-Indië en Indonesië en welke invloed deze ontkende geschiedenis nog steeds heeft op de moeite die we hebben om door te groeien naar een kleurrijke samenleving.

Indo's zijn veelal geruisloos geassimileerd en hebben vaak moeite om de eigen identiteit te (her/er)kennen. We hebben een samenleving gecreëerd waarin we wegstijgen van ons racisme en leven in de illusie van het tolereren van die 'andere' medelander, waardoor de polarisatie en angst steeds meer toenemen.

Dit Indische familieverhaal is een aanzet om daadwerkelijk te kijken naar de twee kanten van de medaille die een bijna vierhonderd jaar oude koloniale overheersing heeft achtergelaten in onze historie en in ons dagelijks leven. Het verhaal van de overheerser en de overheerste verbonden door de ontkenning van elkaar.

Deel I

PERMAFROST in de TROPEN

Een verzwegen Indische familiegeschiedenis

Opgedragen aan

Alle helden en heldinnen die de wereld lichter maken,
door een bevrijdend woord uit te spreken.

Inhoud

Deel I Permafrost in de tropen	7
Voorwoord	13
Het woord vooraf	15
Leven vanuit een koffer	23
Hoofdstuk 1 De Blauwe in de kou	25
Hoofdstuk 2 Duduk de bawah kanopi pohon beringin	31
Hoofdstuk 3 Tali pular Indonesia deel I De navelstreng met Indonesië	42
Hoofdstuk 4 Gebogen maar niet gebroken Langdurige vernederingen kunnen leiden tot verharde trots	48
Hoofdstuk 5 De draden in het weefsel Het leven laat zich horen, kunnen we het laten spreken?	74
Hoofdstuk 6 Tali pular Indonesia deel II De ontworteling	93

Hoofdstuk 7	112
Tali pular Indonesia deel III De navelstreng met Indonesië	
Hoofdstuk 8	144
Met de klompen aan onder de waringinboom Het begin van een geschiedenis die nooit geëindigd lijkt	
Hoofdstuk 9	150
Ik draai me om en loop de poort weer uit Op de horizon van twee verschillende werelden	
Deel II De Leidraad	171
Inleiding deel II	173
Hoofdstuk 2.1	175
De zoektocht naar de ware verhalen Het biografisch systemisch perspectief	
Hoofdstuk 2.2	178
De Indische diaspora De Bersiap als begin van de ontwrichting	
Hoofdstuk 2.3	211
Epiloog Mijn leerweg ...	
Bibliografie	239
Appendix	241

Voorwoord

Het was 1987; ik kwam na jaren uit Enschede te zijn weggevoerd terug. Het duurde niet lang voor ik Han Deibert als buurman ontmoette en onze bijzondere vriendschap begon. Wij beiden hadden een totaal verschillend leven, maar in de diepte voelden we een gelijkenis. We konden elkaar verstaan. Toen Han na jaren naar Amsterdam vertrok, zijn we elkaar een tijd uit het oog verloren. In de jaren die volgden, bleef hij regelmatig in mijn gedachten. Het zou nog vijftien jaar duren voor we weer contact hadden en we elkaar (alsof het er weer tijd voor was) aan de telefoon terug hoorden. Een gevoel van gelukzaligheid liet ons minutenlang van blijdschap lachen. Nu werd het gemis me duidelijk, waardoor ik mij ontspande. We waren beiden spiritueel gegroeid, meer tot onze kern doorgedrongen. We konden dat wat we in 1987 al zo duidelijk bij elkaar hadden ervaren met woorden delen.

Nu in 2017 kan ik terugkijken op jaren van onderlinge steun, herkenning en geestelijke verdieping. Han is voor mij als een anker in de immens grote oceaan van het leven. Spirituele groei, het wakker worden van de bezieling, is een zware reis. Han maakt die reis en we reizen vaak met elkaar op. Zoals Robert Wolff in zijn boek *Wijsheid van oude volkeren* beschrijft, geraken we beiden steeds meer 'in het weten'. Ik ervaar Han onmiskenbaar als onderdeel van de diepere lagen waarop de mensheid in tijden is gevaren. Dat maakt hem een bijzonder mens om te ontmoeten en om mee samen te werken. Ik kan u dit boek van harte aanbevelen. Han toont zichzelf en

zijn diepgang zoals hij dat niet eerder deed. Hij laat zijn innerlijke wezen, ervaringen en gevonden wegen een voorbeeld zijn. Een voorbeeld waardoor een mens kan leren meer mens te zijn. Deze rijkdom is niet alleen aan het individu. Onze eenheid en verbinding door de generaties heen kan een rijk collectief vormen. Han maakt het leed niet erger door het aan te halen, hij geeft juist ruimte voor erkenning en een weg naar bevrijding. Innerlijke bevrijding is naar mijn idee een van de meest ingrijpende, maar ook mooiste processen van het leven. Elke weg die leidt tot innerlijke bevrijding zal een weg zijn om nooit meer te vergeten. Met het gevangen zitten in verstrikkingen vanuit het soms verre verleden zijn velen vandaag de dag nog steeds belast. Voor de doorsnee van mensen in onze samenleving is het systemisch werk een tast in het duister. Een taak en voorrecht voor Han licht in die duisternis te mogen brengen.

Het is voor mij een rijkdom hem mijn vriend te kunnen noemen.

Henk Peperkamp

Het woord vooraf

Mijn huid is bruin en toch voel ik me Nederlander. Hoewel? In die zoektocht stuit ik op het grote zwijgen. Maar het hindert me niet om verder te gaan. Zelfs tegen de stroom in.

Ik ontmoet een waanzinnig onverwachte weg van verrassingen, ontroering en ongemakkelijkheid. Het is een pad van losmaking en lege dagelijksheid. Het verhaal over het vinden van mijn plek. De enige juiste plek en daar genadeloos in zijn.

Het wordt stil en de lucht om me heen is gevuld. Gevuld met verhalen. Ze dienen zich aan en vloeien in elkaar over. De zon schijnt en mijn rolgordijn heb ik naar beneden getrokken zodat de lichtschittering niet mijn beeldscherm verdoezelt. Ik zit achter het toetsenbord, met een leeg document op mijn scherm. Het besef dat ik in mijn werkkamer zit, verdwijnt langzaam. Mijn fysiek vernevelt in het veld van bewegingen en ik laat me meevoeren. In mijn beelden word ik weggezogen in de gestolde tijd van mijn familie en de geuren van Nederlands-Indië komen naar me toe. Ik ruik de fotoboeken, de kamferkist en de geuren van de kruiden. Ik voel de warme lucht op mijn huid en de loomheid van het dagelijkse Indische leven. Ik geef nog niet volledig toe, want ik ben bang dat de veelheid aan verhalen mij zal overweldigen.

Dit is het begin van een ongelofelijke reis die mij terugvoert langs mijn jeugd, waarin ik op mijn veertiende erachter kwam dat ik toch *anders* was dan de meeste jongens in mijn klas

van de Malburgen Mavo. Het voert me langs collectieve en generationale wonden van de gezamenlijke geschiedenis van Nederlands-Indië en Nederland. Langs bergen van hebberigheid en geweld. Langs ravijnen van winstbejag en moerasen van jaloezie, intriges en macht. Langs ons familieverleden, waarin de verzwegen verhalen een grote rol hebben gespeeld. Wonden die nog steeds aan het etteren zijn, terwijl we ons best doen om ze niet te zien. Misschien zien of voelen we ze wel, maar proberen we nog te zachte heelmeeesters te zijn voor een geschiedenis die dat niet verdraagt. Een geschiedenis die ik nog steeds in mij draag en die bewust of onbewust haar werk doet. Hoe langer ik op weg ben, hoe meer ik mij verwonder over het feit dat we in staat zijn de ware verhalen onrecht aan te doen. Dat we het erbij laten zitten, ondanks dat we weten dat het niet senang¹ voelt. Schijnbaar kunnen we de meest gruwelijke dingen doen vanuit een 'schoon' geweten. Dat intrigeert mij zo in het systemisch werk. Zeker voor ons als Indo-Europeanen geldt de vraag: aan wie zijn we loyaal? Aan de blanke Hollandse koloniaal of aan de Indonesische inlander? Deze vraag legt voor mijn gevoel de zenuw bloot waar vele Indo's nog mee worstelen. Hebben we wel een eigen identiteit, behoren we ergens toe? Vaak hoor ik, als ik vertel dat ik in Bandung geboren ben en mijn familie altijd al de Nederlandse nationaliteit heeft gehad, dat we dan een halfbloed zijn. Ik moet eerlijk bekennen dat die uitdrukking bij mij kwaad bloed zet; minderwaardig ... HALFBLOED ... Alsof ik niet heel ben, van een soort ben die niet tot een ras behoort. Smalend, gepikeerd en schaamtevol tegelijk antwoord ik dan: "Niet halfbloed, maar 100% Nederlands en 100% Indo." En ik probeer het leed dat ik voel vanuit mijn verleden te verzachten door eraan toe te voegen dat we naast Nederlands, ook Duits en Frans bloed in ons dragen.

1 Senang: bevredigd, content, gerust, lekker, rustig, tevreden, voldaan.

Wat ik jaren niet in het rijtje heb gezet, is het Indonesische bloed ... wonderlijk toch? Want een 'inlandse vrouw' is mijn oermoeder, de oermoeder van velen. Maar dit is voor mij wel een signaal dat er meer aan de hand kan zijn dan dat we aan de oppervlakte soms waarnemen, of scherper gezegd: collectief gezien hebben we nog niet alles in de ogen gekeken en zeker niet de donkere kanten van onze gedeelde geschiedenis. Ik ga terug in de tijd.

Met een systemische blik kijk ik naar wat er gepasseerd is om, voor zover mijn ogen kunnen reiken, te zien wat de ware toedracht is geweest. Ik wil de ongemakkelijkheid en de schaamte voorbij, om wezenlijk te zien. Het bracht me op het punt dat ik vanbinnen niet meer hoefde te kiezen of ik mijn werk zou willen delen en publiceren. Natuurlijk heb ik zitten twifelen of mijn schrijverij wel de kwaliteit had om te publiceren. Maar essentiëler was het om me de vraag te stellen: moet dit verhaal verteld worden? Tja, een goede vraag, die ik voorgeschoteld kreeg van een collega-auteur, toen ik haar vroeg mijn manuscript te willen wegen. Een vraag waarop het antwoord niet te vinden was in mijn ego, maar in de collectieve lagen van de gedeelde geschiedenis van Nederland en Nederlands-Indië. Mijn persoonlijk verhaal is daar een uitvloeisel van. Toen ik dit zag, was het antwoord me duidelijk. JA, dit verhaal MOET verteld worden. Zonder veel woorden, maar met een gedecideerdheid die geen plaats bood voor de twijfel. De weg van het manuscript toonde zich op een organische wijze. En het boek liet zich vullen. Het verhaal ontvouwde zich en mijn voorouders lieten zich steeds meer zien en aanraken. Ze kwamen tevoorschijn.

Ik heb er lang over gedaan om mijn verhaal aan het papier toe te vertrouwen en in de wereld te brengen, omdat woorden

maar een deel van het systemische landschap kunnen weer-geven. Ik heb de tijd genomen om een juiste vorm te vinden dat deels deze discrepantie kon overbruggen, zodat de essentie van de bewegingen in het 'wetende veld' zichtbaar konden worden. Gaandeweg de voltooiing van het manuscript bleek dat de verhaallijn van mijn familiegeschiedenis en de detailistische systemische duidingen voor de lezer(es) konden zorgen voor een tweespalt. Het manuscript werd gaandeweg een mengelmoes van mijn Indische *roots* en het systemisch werk. Een aantal mensen die mijn manuscript hadden gelezen, raakten in de war. Enerzijds volgden zij mijn persoonlijke Indische verhaallijn, anderzijds deden ze een poging de uitgebreide uitleg en duidingen over de systemische werking in die verhalen te plaatsen in de persoonlijke verhaallijn.

Het werd door hun feedback duidelijk dat ik het manuscript moest herschrijven of anders rubriceren om die twee stromen sterker te maken. Nu maakte die combinatie beide zwakker. Daarom heb ik ervoor gekozen er drie delen van te maken. Deel III wordt een werkboek voor mensen die geïnteresseerd zijn in het systemisch werk en ermee werken. Dit deel verschijnt later. Deel I en deel II heb ik samengevoegd tot dit boek.

Deel I: Mijn persoonlijke verhaal als startpunt voor de collectieve en generationele wonden in de gedeelde historie van Nederland en Nederlands-Indië. In mijn verhaal zitten de uiteinden van de wortels die hun oorsprong hebben in driehonderd jaar koloniaal bewind. Niet veel mensen in mijn omgeving hebben weet van de koloniale geschiedenis van Nederland. Hoe deze tot stand is gekomen en wat er in die driehonderd jaar is gebeurd. In deel I zal ik daarom ook regelmatig wat feitelijke informatie noemen, zodat de verhalen in een context geplaatst kunnen worden. Het is niet mijn intentie

om een historische reconstructie te schrijven van onze gedeelde geschiedenis, maar geschiedkundige *highlights* te nemen die grote impact hebben gehad op mijn familie. Om zodoende een tijdsbeeld weer te geven waarin mijn ouders, hun ouders en mijn voorouders hebben geleefd. Op zo'n manier beginnen ze meer te leven voor mij, ze komen dichterbij in mijn beleving, alsof ik een eindje met ze mee kan lopen in een gestolde tijd.

Deel II: In dit deel gebruik ik mijn persoonlijke verhaal als metafoor om systemische waarnemingen en beelden te beschrijven met als doel een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het systemisch vakmanschap.

De teksten hebben geen lineaire, maar een circulaire opbouw. Dit is ook de bedoeling. De beeldvorming wordt gestimuleerd en het hoofddenken verminderd. *(Dus wees op je hoede voor de interne rechters, die kunnen soms behoorlijk actief worden. Als je dit boek wilt 'begrijpen', dan krijg je het lastig. Je kunt dan beter het boek wegleggen en pas weer oppakken als het momentum zich aandient of doorgeven aan iemand waar je een 'ja' bij voelt. En anders is het de vraag of 'ie de volgende verhuizing nog meegaat naar je nieuwe onderkomen of ... dat je 'm herontdekt en wegtrekt uit het stoffige verleden en merkt dat de impuls van toen, nu de juiste blijkt te zijn.)*

Dit boek is een vlechtwerk van verhalen en inzichten die gebaseerd zijn op de verhalen van mensen die ik heb ontmoet, mijn familiebiografie, mijn persoonlijke leerweg en de informatie uit het wetende veld. In sommige delen van de verhalen heb ik andere namen gebruikt of verhalen ingekort om de essentie van de verbanden er meer uit te laten komen. Soms zijn ze wat geromantiseerd om het lezen aangenamer te maken. Als ik hiermee iemand tekort heb gedaan, dan spijt me dat oprecht, dit is niet mijn intentie. De verhalen heb ik ten dienste gesteld aan het systemisch werk en heling. Maar de kern van mijn be-

toog is wat naar mijn idee de weg kan zijn om het systemisch waarnemen te openen, te ontwikkelen en tot wasdom te laten komen.

Systemisch begeleider is geen beroep, je kunt het niet leren; het is een taak waarvoor je geroepen wordt. Een ambacht. Tenminste, als je gaat voor wat waar is en voor verzoening en healing. Daardoor ontkom ik niet aan mijn eigen geschiedenis. Daar waar in mijn familie nog collectieve en generationele wonden geheeld moeten worden. Voor mij als systemisch begeleider essentieel om verder te kunnen wandelen in het wetende veld. Dat maakt ook dat het systemisch waarnemen niet alleen een bijdrage levert in de begeleiding van mensen in 'hoge nood', maar ook aan ons dagelijks leven. Dat we in staat zijn om in het dagelijks leven de ware verhalen te ontdekken in hoe we ons in ons leven bewegen. Hoe we gestalte kunnen geven aan een leven zoals dat bedoeld is. Dat ik de signalen beter kan herkennen wanneer ik op mijn pad loop of dreig ervan af te gaan. Het pad van mijn ware natuur.

Dat doet tegelijkertijd een beroep op mij: dat ik mag vertrouwen op het leven en dat het leven mij voorziet in wat ik nodig heb. Niet meer en niet minder. Natuurlijk wil mijn ego meer en anders, maar dat is niet wat ik daadwerkelijk nodig heb.

Een andere kant is dat ik beter kan onderscheiden door wie of wat ik me laat aansturen in mijn beslissingen; kies ik voor leven of voor overleven? Kies ik voor angst of voor levenslust?

Essentiële vragen die ertoe kunnen leiden dat ik weer in contact kom met mijn ware natuur en de ware natuur van de wereld om heen. Dat ik in wezen verbonden ben met mijzelf en mijn omgeving en dat alles met elkaar verbonden is. Maar ik kan me alleen verbinden met mijzelf als ik weet waar ik vandaan kom, en daarna pas met de ander en waar hij/zij vandaan komt.